

Luboš Švec

Posudek školitele na rigorózní práci Vladimíra Kadlece, *Rusko a Kaliningradská oblast: řešení exklávní problematiky v letech 2000-2010*. Praha, FSV UK 2011, 139 s. včetně 13 příloh.

Cílem rigorózní práce Vladimíra Kadlece byla analýza řešení postavení Kaliningradské oblasti v letech 2000-2010. Autor vycházel při rozpracování tématu především z teoretické koncepce exkláv ruského autora J. Vinokurova jako specifické problematiky vztahů centra a periferie. Po rozpadu SSSR a přeměně oblasti na exklávu se postavení a budoucnost Kaliningradské oblasti staly předmětem četných diskusí. Po upevnění vazeb na centrum, vyřešení otázek souvisejících se vstupem sousedních zemí do EU a NATO a ekonomické stabilizaci zájem o oblast v literatuře poněkud opadl. V. Kadlec se snaží tuto mezeru zaplnit analýzou stabilizačního procesu po roce 2000 až do roku 2010. Práci doplnil 13 přílohami obsahujícími mapy a statistické přehledy hospodářského vývoje. Autor excerpoval rozsáhlou základnu ruského tisku. Při práci s ruským tiskem uplatňoval kritický přístup, konfrontoval získané informace s dalšími poznatky. Využil oficiální dokumenty, doktríny a koncepce, dobový tisk dostupný na internetu. Vedle ruské literatury pracoval s anglojazyčnou, německou i polskou literaturou. (Jen pozn. na okraj – memoáry gubernátora Matočkina, uváděné v závěrečném seznamu literatury, by měly patřit spíše do skupiny primární literatury.)

Autor rozdělil práci do tří hlavních tematických a chronologických bloků a v jejich rámci do šesti kapitol. První dvě části se zabývají dějinami regionu a vývojem v devadesátých letech, charakterizovaný uvolněním vztahů s centrem, decentralizací a diskusí o postavení a dalším směřování regionu. Třetí, stěžejní část analyzuje změny v postavení a charakteru vztahů po nástupu V. Putina do prezidentské funkce.

V první kapitole autor naskicoval historický vývoj regionu až do rozpadu SSSR a charakterizuje jeho postavení v rámci pruského státu, Německa a Sovětského svazu. Historický exkurs je plně oprávněný, protože se nejedná o historickou ruskou exklávu, nýbrž o území, získané do správy až v důsledku porážky nacistického Německa ve druhé světové válce. Přínosné je připomenutí ruské historické argumentace pro zdůvodnění současné vlády nad regionem včetně i zpochybnění příslušnosti některých sousedních regionů (Klaipeda) a hledání stop ruské přítomnosti v minulosti ruskými historiky. Autor věnuje pozornost oddělení východní Pruska polským koridorem po první světové válce a způsobu řešení komunikačního spojení Německa s takto vzniklou exklávou; problém, který jako by se

opakoval z východní strany po rozpadu SSSR. V této souvislosti by mohlo být užitečné srovnání významu a charakteru vztahů centra a exklávy v meziválečném období a období po rozpadu SSSR. Hlasy poukazující na analogii i s varováním před opakováním chyb byly patrné v diskusích nad existencí regionu během devadesátých let.

V druhé části autor analyzuje problémy ekonomické stabilizace, změny oblasti v rámci Ruské federace, problematiku spojení, tranzitu a vojenského významu během devadesátých let. Ocenění zaslouží monitoring četných diskusí a zvažování alternativ; autor využívá dobové argumentace v masmédiích i výsledky sociologických výzkumů postojů obyvatel regionu.

Třetí část, rozdělená do tří kapitol, je stěžejní. Vztah exklávy a centra autor v návaznosti na předchozí část analyzuje v ekonomické, institucionálně právní (subjekt federace), tranzitní a vojenské rovině. Vztahy centra a exklávy autor nepojímá izolovaně, ale zabývá se postojem a vlivem Evropské unie a sousedních zemí. Při rozboru zahraničních názorů na postavení Kaliningradské oblasti V. Kadlec věnoval pozornost Litvě a Německu; stranou pozornosti však zůstalo Polsko a z regionálních uskupení by bylo možné zmínit Radu států Baltského moře.

Autor v hodnocení ekonomické situace vycházel z parametrů konjunkturálního rozvoje Kaliningradské oblasti a celkově i ruské ekonomiky (dostupná statistická ekonomická data do roku 2008). Přínosné by bylo zhodnocení dopadů ekonomické krize a způsobu jejího řešení. I když autor dotahuje výklad až do roku 2010, je patrné, že zatím vzhledem k nedostupnosti komplexních reprezentativních statistických údajů je možné zodpovědět otázku částečně. Autor na konci práce reaguje na krizové projevy v Kaliningradu na přelomu 2009/ 2010. V hodnocení příčin uvádí, že však nebyly motivovány primárně neuspokojivým vztahem centra a exklávy, nýbrž nespokojeností s oblastním vedením.

Přínos práce vidím v zachycení diskusí nad vývojem regionu a jeho možnými alternativami, analýze strukturálních rovin existence a vztahů exklávy s mateřským centrem a sousedními státy. V. Kadlec zmapoval rozvojové koncepce zvláštní ekonomické zóny a osvětlil okolnosti jejich vzniku a problémy, které s různým stupněm úspěšnosti řešily. Práce představuje užitečný příspěvek k problematice vztahů centra a periferie i vývoje ruského federalismu. Při hodnocení strategie moskevského centra ke Kaliningradské oblasti V. Kadlec na základě Vinokurovy koncepce dochází k závěru, že politika centra postupovala během první dekády 21. století v souladu s modelem optimálního rozvoje exklávy. Vlášta zavedením zvláštního ekonomického režimu otevřela region obchodu a zahraničním investicím, uspokojivě vyřešila

tranzit a energetické zásobování, přitom však posílila politicko-institucionální vazby na centrum a pokračovala v redukci vojenské přítomnosti. Lze však dodat, že i přes pozitivní změny zůstává stále disproporce mezi Kaliningradskou oblastí a sousedními zeměmi, která je dána dlouhodobou zanedbaností infrastruktury.

Práci doporučuji k tisku, ovšem zvláště v závěrečných pasážích je nutné opravit řadu překlepů. Na s. 20, pozn. 27 je třeba opravit terminologii - baltský kmen se nazývá správně Kurové, ev. Kurši nikoli Kuronci.

Práce plně odpovídá nárokům kladeným na rigorózní práci, a proto ji doporučuji k úspěšné obhajobě.

16. března 2011

.....

Doc. PhDr. Luboš Švec. CSc.